

هنرمند مجسمه‌ساز

گفت‌وگو با احمد سلیمانی دارانی

حمید قاسم‌زادگان

گفت‌وگو

اشاره

برگزاری سومین سمپوزیوم بین‌المللی مجسمه‌سازی تهران، رخداد هنری و فرهنگی‌ای بود که بعد از سال‌ها در حوزه حجم‌سازی آن هم با متریال سنگ در ایران به وقوع پیوست. این اتفاق هنری که در کنار برج میلاد تهران برگزار شد، توجه و نگاه بسیاری از کارشناسان را به مقوله مهم هنرهای تجسمی جلب کرد. از آن جایی که بسیاری از مربیان، هنرآموزان و دبیران هنر در آموزش و پرورش در این حوزه فعال هستند در درس مقطع ابتدایی (کاردستی)،

راهنمایی،

هنرستان و

تربیت معلم

هنر به آن التفات

ویژه‌ای صورت گرفته

است. به سراغ یکی

از اساتید و هنرآموز

موفق این هنر که اتفاقاً

در سومین سمپوزیوم

حجم در کسوت مدیر اجرایی

و پشتیبانی فعال بود رفتیم تا

در ارتباط با حجم و نظام آموزشی

هنر و با هدف توانمندسازی بیشتر

علاقه‌مندان دیدگاه و تجربیات ایشان را

جو یا شویم.

● آقای سلیمانی با توجه به این که تحصیلات شما در زمینه مجسمه‌سازی و معماری بوده است تعریفتان از حجم چیست؟

○ هر بخشی از فضا را چیزی اشغال کند که جرم داشته باشد، به آن حجم می‌گویند. حجم می‌تواند برج میلاد و یا یک سنگ باشد. نگاه هنرمند و کسانی که کار او را نظاره می‌کنند، موضوع بحث و برنامۀ حجم کار و مجسمه‌ساز است.

● نقش حجم در آموزش هنر در مدارس را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

○ متأسفانه آموزش هنر در مدارس از کمترین ساعت برخوردار است. اگر نگاهی کارشناسی به این قضیه و به خیلی از پیشرفت‌ها و خلاقیت‌های موجود در جامعه جهانی و نه فقط ایران داشته باشیم، می‌بینیم هر فکری که از تخیل انسان می‌گذرد و آن را در ذهن خود متصور می‌شود و بعد تجسم می‌کند، رابطه‌ی نزدیکی با حجم دارد.

در مدارس باید نگاه گسترده‌ای داشته باشیم. مدارس به‌خصوص پیش‌دبستان، دبستان و راهنمایی محل اصلی گسترش این رشته‌اند تا بچه‌ها به راحتی با یک تکه خمیر و یا گل چیزی را که در فکرشان است به تجسم برسانند و خلق کنند. اگر دقت کنید چیزی که در مدارس بچه‌ها خیلی دوست دارند، وقتی است که برف می‌آید؛ آن وقت همه بچه‌ها با برف آدم برفی درست می‌کنند و تجسمی را که دارند عملی می‌کنند. خود ما هم وقتی کنار ساحل هستیم، با شن قلعه و خانه می‌سازیم. حجم و زیباشناسی در وجود همه انسان‌ها نهفته است. زیباشناسی صورت‌های مختلفی دارد؛ بعضی‌ها روی سنگ کارهای بسیار زیبایی خلق می‌کنند. در مدارس هم می‌شود با خمیر و گل این کار را انجام داد. یکی از روش‌های شکوفایی استعداد دانش‌آموزان این است که هم‌چون مدارس استثنایی به بچه‌ها خمیر بدهند تا ذهنشان خلاق شود. در مدرسه عادی اگر به دانش‌آموز بگویند در کلاس امروز انشا یک رزمنده و یا یک کیف با خمیر بسازید، مثل آن است که املاي حجم به آن‌ها گفته شود. به هر حال باید دید که بچه‌ها چقدر به این کار علاقه‌مند هستند. معلم در کلاس مشغول درس دادن است و در همان حال یک دانش‌آموز به ورق شکل می‌دهد و گوشه‌هایش را تا می‌زند تا چیزی درست کند. او چنان همه حواسش در پی کار خودش است که متوجه نگاه معلم نمی‌شود. اگر فضایی برای دانش‌آموزان ایجاد کنند آن‌ها خلاق‌تر می‌شوند. به عنوان مثال وقتی مادری در آشپزخانه مشغول درست کردن کنت است و کمی از مایه خمیر را که آماده کرده را صاف می‌کند و یا به آن شکل می‌دهد، در واقع همه حواسش در پی زیباتر کردن مایه کنت است که حتی صدای ما را هم نمی‌شنود.

● پایه‌های اصلی آموزش حجم‌شناسی و یا مجسمه‌سازی در هنرستان‌ها و آموزش‌شکده‌های فنی و حرفه‌ای و تربیت معلم چگونه است؟ اصلاً پایه اصلی بر چه اساسی است؟

○ در تربیت معلم که شخصاً بیست و دو سال با آن ارتباط دارم، تنها درسی که اکثر بچه‌ها دوست دارند، کلاس حجم است. به این دلیل که بچه‌های رشته هنر برایشان جالب است بدانند، خلاقیت ذهنی‌شان را که در کاغذ دو بعدی اجرا می‌کنند، در بعد سوم چگونه است. در تربیت معلم بخش آموزش سفال داریم اما اگر چارت جدیدی ساخته شود و آن دسته از دانشجو معلمان را با حجم آشنا کنند، قطعاً به مدارس نیز انتقال پیدا می‌کند.

● سفال و حجم چه ارتباطی با هم دارند؟

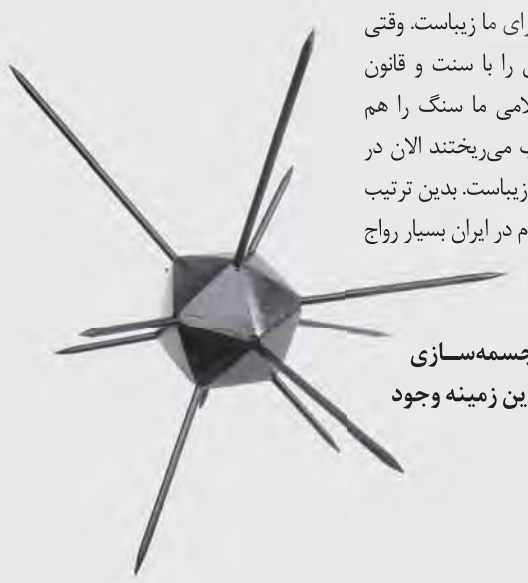
○ اگر به سفال نگاهی تاریخی بیندازیم، سه هزار سال قبل از میلاد در این مملکت سفال داشتیم. مثلاً در تپه‌های سیلک سفال بوده. سفال از لحاظ روحی و روانی به انسان‌ها به‌خصوص ما ایرانی‌ها نزدیک است. اگر در یخچالی در کنار بقیه طرف‌ها تنگ سفالی آب نیز باشد، دلمان می‌خواهد که از همان تنگ سفال آب بخوریم. سفال بومی این مملکت است؛ مثلاً کامپیوتر بومی ما نیست. وقتی سفال‌ساز، سفال درست می‌کند وجودش را در سفالی که می‌سازد می‌ریزد. به هر حال این رابطه عاطفی وجود دارد و وقتی ما به آن نگاه می‌کنیم، خوشمان می‌آید. چون اکثر حجم‌های ظروف سفالی به‌صورت حجمی و سه بعدی هستند.

● جایگاه حجم و سفال در هنرهای اسلامی چگونه است؟

○ سفال هنر بومی ماست. هنرمندان سفال‌کار ما که ظروف را به شکل‌های حیوانی و انسانی می‌ساختند، بعد از اسلام آوردن سفال را به شکل هندسی و فیگورهای کاملاً آنالیز شده و به صورت حجم‌های انتزاعی درست کردند تا رابطه مستقیمی با شکل‌های رئال نداشته باشد. بعد از اسلام از دوران سلجوقیان به بعد سفال‌هایی که داریم همگی حجمی و زیبا هستند و مشکلی هم از نوع شرعی ندارند. نگاه ما ایرانی‌ها به سفال همان نگاهی است که به حجم‌سازی داریم. یعنی حجم برای ما زیباست. وقتی هنرمند ما اسلام را پذیرفت، شرایط کارش را با سنت و قانون دینش وفق داد. در حجم‌سازی دوران اسلامی ما سنگ را هم داشتیم؛ مثلاً ظروف سنگی که در آن‌ها آب می‌ریختند الان در مسجد امام اصفهان هم وجود دارد که بسیار زیباست. بدین ترتیب می‌شود گفت که هندسه حجمی بعد از اسلام در ایران بسیار رواج پیدا کرد.

● توصیه شما برای توانمندسازی

معلمان در حوزه حجم‌شناسی و مجسمه‌سازی چیست؟ آیا کتاب‌های آموزشی در این زمینه وجود دارد؟

○ در بحث حجم‌شناسی دو یا سه کتاب در بازار ایران وجود دارد. از کارگاه هنر استاد شهایی که آن‌ها هم البته بیشتر قالب‌گیری است نه حجم. در حوزه آموزش و پرورش کتاب حجم نداریم. البته کتاب هنری که بیست سال پیش تألیف شد. بخش کوچکی به نام خمیر داشت. آموزش و پرورش در این زمینه بسیار کم کار کرده، خانواده‌ها معمولاً برای فرزندانشان از بسته‌های خمیر می‌گیرند تا با آن کار کنند. اما ای کاش این کار در آموزش و پرورش هم اتفاق می‌افتاد. در این زمینه یک کتاب تألیف و در مدارس تدریس می‌شد البته نه در ساعات رسمی بلکه به صورت کمک‌آموزشی.

● نقش حجم و مجسمه‌سازی را در آموزش کودکان استثنایی بیشتر توضیح دهید؟

○ ابتدا به این موضوع اشاره کنم که تمامی معلمانی که با من کلاس داشتند، در حال حاضر اکثر آن‌ها به دنبال کار حجم و مجسمه‌سازی هستند. نقش برجسته هم بخشی از حجم است. معلمان در این زمینه می‌توانند نقش پررنگی داشته باشند البته به شرطی که آموزش ضمن خدمت هم برای آن‌ها گذاشته شود. در بحث حجم معلمانی که با بچه‌های کم‌توان ذهنی، استثنایی کار کرده‌اند اعتقادشان این است که بچه‌هایی که مشکل حرکات دست و پا داشتند، خمیر عامل خوبی برای به‌روز شدن آن‌ها است.

● بازدیدهای هنری - مانند این سمپوزیوم سنگ که برگزار شد تا چه اندازه می‌تواند از نظر هنرهای تجسمی بر توانمندسازی دانش‌آموزان و معلمان تأثیر داشته باشد؟

○ این مراسم در ایران به ندرت اتفاق می‌افتد؛ چون هزینه آن زیاد است و حامی بسیار قوی می‌خواهد. با وجود این بهترین فرصت برای تمامی علاقه‌مندان و دانش‌آموزان و معلمان است. نود درصد یادگیری از راه بصری و چشمی صورت می‌گیرد، به همین دلیل وقتی می‌آیند و آن را می‌بینند، قطعاً کار می‌کنند و تأثیر مثبتی نیز دارد. رشته گرافیک و نقاشی در کشور ما اشباع شده اما کار سنگ اصلاً انجام نمی‌شود، در صورتی که سنگ‌ها و معادن بسیار زیاد و زیبایی داریم که حتی به عنوان سنگ‌نما نیز صادر می‌شود. اگر زمینه این کار وجود داشت تا سنگ‌ها نه به صورت ورقه‌ای بلکه به صورت حجمی صادر می‌شد، ارزش افزوده نود برابری می‌داشت و حتی بازار کار بسیار خوبی ایجاد می‌شد.

در هر حال اگر از همه هنرمندان این زمینه سؤال کنید که چه مشکلی دارند، مسلماً همگی به نبود کتاب در مورد حجم اشاره می‌کنند.

● نقش مجلات آموزش رشد هنر را در ارتقای توانمندسازی و معرفی حجم‌هایی که با ایران اسلامی ارتباط پیدا می‌کند، چگونه ارزیابی می‌کنید؟

○ مجله رشد که سابقه‌دار نیز هست، می‌تواند فضایی به‌وجود بیاورد که به مدت یک یا دو ترم آموزش حجم‌سازی را چاپ

کند و در اختیار معلمان بگذارد. از طرفی می‌تواند سراغ معلمان هنری برود که در زمینه کاری خود در مدارس و بازار کار موفق‌اند و پیشرفت خوبی دارند. به هر حال خوب است که تجربه شخصی آن‌ها در اختیار بقیه معلمان قرار گیرد. اما اگر مسئولان مجله بتوانند نگاه بازتری داشته باشند و حتی آموزش حجم را در دستور کارشان قرار دهند، این مسئله بسیار مفید خواهد بود.

● حجم را از چه زمانی باید آموزش داد؟

○ حجم و مجسمه‌سازی از لحاظ روان‌شناسی و روان‌درمانی می‌تواند در حوزه آموزش و پرورش گسترش یابد. در مهدکودک‌های انگلیس و ژاپن حوض شن و گل درست می‌کنند تا بچه‌ها با شن نرم شکل درست کنند و با گل بازی کنند. چرا؟ چون خلایقیت ذهنی‌شان شکوفا می‌شود. اما در مهدکودک‌های ما می‌گویند لباس کثیف می‌شود و از این صحبت‌ها.

کاش کار از همان مهدکودک‌ها آغاز شود، نه این که صرفاً حجم و مجسمه‌سازی را در کشور توسعه دهیم، خیر بلکه مجسمه‌سازی و حجم‌سازی را در خدمت آموزش بگیریم و این که آن را در خدمت درمان قرار دهیم.

● مدارس ما چگونه می‌توانند کارگاه و یا یک محیط کوچک برای حجم داشته باشند؟

○ شهرداری تهران پارکی به نام پارک ساعی دارد که حیوان‌های مختلفی را در آن قرار داده است و کاری را که آموزش و پرورش باید انجام دهد شهرداری آن را به انجام رسانده. یا این که حروف فارسی را بزرگ درست کرده و در پارک گذاشته است. این عمل در ذهن بچه می‌ماند و ملکه می‌شود. آموزش و پرورش در فضاهای آموزشی بازتر صورت می‌گیرد؛ البته اگر بتوانند در تربیت معلم نیز یک کارگاه حجم به‌صورت متمرکز در تهران داشته باشند. آموزش مجسمه‌سازی را نمی‌گویم، کارگاه حجم که با تکنیک‌های مختلف در اختیار معلمان قرار گیرد. کوزه سفال و گل را در کارگاه‌ها قرار دهند تا معلمان کار کنند؛ ضمن آن که این امر در شهرستان‌ها نسبت به تهران راحت‌تر و عملی‌تر می‌شود. آموزش و پرورش سالیان سال است که به مناسبت‌های مختلف تندیس می‌دهد. این تندیس‌ها که از بیرون تهیه شده‌اند، هیچ مفهومی ندارند و قابل نگه‌داری هم نیستند. اما اگر کارگاهی در این سازمان باشد که چنین تندیس‌هایی را در آن‌جا طراحی و پیاده‌سازی کنند، بسیار مطلوب و کارآمد است. قرار است شهرداری برای هنرمندان چنین کارگاهی را درست کند. کاش آموزش و پرورش دارالفنون را از دست نمی‌داد و کارگاهی در آن می‌ساخت.

● در حال حاضر مشغول چه کاری هستید؟

○ همزمان با همکاری در سمپوزیوم سنگ، مشغول ساختن یک کار حجمی به نام «نقاره‌ها» برای یکی از میدانی شهر مشهد هستم. امیدوارم امام رضا(ع) کمک کند و کار موفقی بشود.